

Suvağci, İ. (2021). Lêkolînek li ser Komên Xwendinê yên Kurdî, The Journal of Mesopotamian Studies, 6 (1), 61-79 DOI: 10.35859/jms.2021.831033.

MAKALE BİLGİSİ/ARTICLE INFO

Article Type/Makale Türü: Research Article /
Araştırma Makalesi
Received / Makale Geliş Tarihi: 25.11.2021
Accepted / Makale Kabul Tarihi: 17.02.2021
Doi: 10.35859/jms.2021.831033

LÊKOLÎNEK LI SER KOMÊN XWENDINÊ YÊN KURDÎ

İlyas SUVAĞCI

Dr. Öğr. Üyesi, Hakkâri Üniversitesi, Rektörlük
Türk Dili Bölümü, ilyascembeli@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0001-6409-1229>

KURTE

Wekî çalakîyeka takekesî, rewşenbîrî û pêkveyî komên xwendinê bandoreka girîng li ser edebîyatê dîkin. Di çend salên dawî da di nav demeka kurt da gelek komên xwendinê yên Kurdî hatine dameziran-din. Ji van koman çend nivîskar derketin, her wiha wan çend kovar jî derxistin. Lewma çalakîyên van koman rêyeka nû ya girîng li ber edebîyata Kurdî vekir. Ji ber ku komên xwendinê nivîskaran di şewirên xwe da dîkin mêvan, pirtûkan dikirin têkilîyên wan ligel nivîskar û weşanxaneyan jî hene. Lewma me jî di vê lêkolîna xwe da ligel 24 komên xwendinê, 7 nivîskar û helbestkar û 9 weşanxaneyan hevpeyvînên nivîskî kirin. Me li gor dîtina van her sê alîyan behsa; têkilîyên wan bi hevdu ra, awayê birêxistinbûna komên xwendinê, cureyên edebî yên herî zêde tîn xwendin, rexneyên wan yên li ser pirtûkan, kêmasî, xetereyên li pêşîya wan û siberoja wan kir. Me dît ku komên xwendinê

yên Kurdî kê m yan jî zêde bandorek li ser firotina pirtûkan kirine. Girêdayî rewşa Kurdan ya sîyasî hejmara wan zêde yan jî kê m bûne, xebatên wan geş bûne yan jî sekinîne.

Peyvên Sereke: Komên Xwendinê yên Kurdî, Nivîskarên Kurd, Xwendina Pirtûkan, Weşanxaneyên Kurdî

Kürtçe Okuma Grupları Üzerine Bir İnceleme

ÖZ

Bireysel, entelektüel ve toplu bir etkinlik olarak okuma gruplarının edebiyat üzerinde önemli bir etkisi vardır. Son birkaç yılda kısa bir süre içerisinde birçok Kürtçe okuma grubu oluşturuldu. Bunların içerisinde bazı yeni yazarlar çıktı ve onlar birkaç dergi yayınladılar. Bu nedenle bu okuma gruplarının etkinlikleri Kürt edebiyatında yeni önemli bir yol açtı. Okuma grupları toplantılarına yazarları davet ettiklerinden, yayınevlerinden kitap satın aldıklarından onlar yazarlar ve yayınevleri ile iletişim içerisindedir. Bu nedenle bizler de bu incelememizde; 24 okuma grubu, 7 yazar, şair ve 9 yayınevi ile yazılı mülakatlar yaptık. Bu üç muhatabın birbirileri ile ilişkileri, okuma gruplarının örgütlenme tarzları, en çok okudukları edebi türler, okudukları eserler üzerine yaptıkları eleştiriler, onların eksiklikleri, onları bekleyen tehlikeler ve gelecekte onların durumunun ne olacağından bahsettik. Kürtçe okuma gruplarının az ya da çok kitap satışları üzerinde etkilerinin olduğunu gördük. Kürtlerin siyasi şartlarıyla ilişkili olarak okuma gruplarının sayısında artış ya da azalmalar, onların etkinliklerinde ilerleme ya da gerilemelerin olduğunu tespit ettik.

Anahtar Kelimeler: Kürtçe Okuma Grupları, Kürt Yazarlar, Kitap Okuma, Kürt Yayınevleri

An Analysis on Kurdish Reading Groups

ABSTRACT

As an individual, intellectual and collective activity, reading groups have a significant impact on literature. In the last few years, many Kurdish reading groups have been established in a short time. Some new authors emerged among them and they published several journals. Therefore, the activities of these reading groups opened a new important area in Kurdish literature. Since reading groups invite authors to their meetings and buy books from publishers, they are in contact with authors and publishers. For this reason, we conducted written interviews with 24 reading groups, 7 authors and poets, and 9 publishers in this investigation. We talked about the relations between these three interlocutors, the way the reading groups were organized, the literary genres they read the most, their criticism of the books they read, their shortcomings, the dangers that await them and their future. We have seen that Kurdish reading groups have more or less influence on book sales. In relation to the political conditions of the Kurds we found that there were increases or decreases in the number of reading groups, progress or decline in their activities.

Keywords: Kurdish Reading Groups, Kurdish Writers, Reading Books, Kurdish Publishers.

Extended Summary

People read books for different purposes, such as having a good time, learning, teaching, or being a good reader. This activity can be done individually or collectively. The collective reading activity is called literatur circles, book clubs or reading groups. This activity, which is mostly done in a different way than academic reading, consists of individuals from the same or different professions coming together for different purposes. Books can be read in different fields or in different genres of literature. Although collective reading activity was previously carried out in different ways in different countries, it first emerged in an organized manner in the early 1990s and in a short time as reading groups it became widespread in many countries. Kurdish reading groups started in the early 2010s and became widespread afterwards. With this study, we aimed to convey the information we reached about the beginning of Kurdish reading groups, their organizational style, the problems they faced and their future. This research is important as no previous study has been conducted on this subject. Since the reading activity is versatile and related to more than one actor, we asked the founders of Kurdish reading groups, the authors invited to the reading activities and the publishers who sold books to these groups through written interviews. We reached 24 reading groups, 7 authors and poets and 9 publishing houses on the subjects we drew attention to. According to the answers we received, we asked the questions repeatedly to the participants in different ways and analyzed their answers. In this way, we tried to present a general framework about Kurdish reading groups. Accordingly, it was determined that the situation of Kurdish reading groups was directly related to the political conditions of the Kurds. It was observed that there was a great interest in reading Kurdish when the demands of the Kurds regarding language, identity and culture were met. Likewise, when these demands were ignored or suppressed, Kurdish reading groups dispersed or their activities stopped. Since most of the members in the reading groups are university students, when the members graduate from school, the activities of the group are interrupted and sometimes the groups are dispersed. The analysis of Kurdish works in reading groups contributed to the development of Kurdish literary criticism. However, this situation did not become permanent because the criticisms made on the works were mostly not published or recorded. Although books in different fields or non-literature are read in reading groups, these are limited. For this reason, a partial generalization can be made to name Kurdish reading groups as novel reading groups since they mostly read novels. In contrast with the postmodern literary theory ignoring the author, in Kurdish reading groups, writers are also a part of the reading activity. Readers directly asked the authors for their criticism of the book. Reading and criticism of their works were welcomed by Kurdish writers. Similarly, Kurdish publishing houses, which sell more books thanks to reading groups, also expressed their positive views on reading groups. Nevertheless, some criticized the fact that Kurdish reading groups mostly ignore other books while conducting reading activities on modern literary genres. Kurdish publishing houses stated that they had offered discounts on their book sales for Kurdish reading groups and helped them to provide reading spaces. It can be already said that Kurdish reading groups have had a significant impact on spreading Kurdish literature. Members of these reading groups have published magazines such as Wêje û Rexne, Zarema, Kund, Vejîn, Laser. Likewise, people in these groups such as Hasan Ildiz, Burhan Tek, Tahir Taninha, Erol Şaybak and Inan Eroglu wrote literary books.

Destpêk

Di pêşketina takekesî û civakî da roleka girîng ya xwendinê heye. Lewma ferd yan jî civak bi rêya xwendinê li xwe vedigerin, bi nêrîneka cîyawaz berê xwe didin nirx û taybetîyên xwe. Yek ji jêderkên sereke yên xwendinê pirtûk in û mirov bi armancên cuda yên wekî dilxweşkirin, hînbûn, hînkirin, bo-randina demê, ji bo ku bibe xwînerê baş hwd. pirtûkan dixwînin. Ev çalakî herçend bi takekesî jî be carinan bi komelî jî dihê kirin. Ev çalakîyên komî wekî derdorên (xelqeyên) edebîyatê (Ing. literature circles), kulûbên pirtûkê (Ing. Book Clubs) yan jî komên xwendinê (Ing. reading groups) dihên bi nav kirin (Daniels, 2002:1). Endamên van koman ji bo nîqaşa li ser pirtûkekê bi awayekî bipergal dicivin û fikrên xwe vedibêjin û parve dikin. Di qada perwerdehîyê da ji bo ku xwendevan pirtûkxwendinê wekî taybetîyekê hîn bibin û tiştên ku dixwînin têbigihin mirov dikare ji rêbaza xelqeyên edebîyatê jî îstîfade bike. Lewma endamên xelqeyên xwendinê ji xwendevanên dibistanê pêk dihê (Ji H. Daniels vgz. Avcı û yên din, 2010:6).

Herçend bi awayekî modern komên xwendinê û kulûbên pirtûkan di dûmahîka sedsala 20an da derketine holê jî di sedsalên 9 û 10an da eywanên edebîyatê yên ereban, di sedsala 18an da eywanên frensîyan, di sedsala 19an da derdorên xwendinê yên li Dewletên Yekbûyî di vî warî da mînakên balkêş in. Di sala 1996an da li Amerîkayê hunermenda bi nave Oprah Winfrey di bernameya xwe ya televîzyonê da behsa avakirina kulûba pirtûkan ya bi navê “Oprah’s Book Club” (Kulûba Xwendinê ya Oprahê) dike. Di demeka kurt da endamên vê kulûbê zêde dibin, hejmara firotina pirtûkên ku Oprah di van civînan da pêşnîyaz dike digihe 700.000î. Piştî li her derê cîhanê gelek komên xwendinê tîn avakirin û ew belav dibin (Burnett, 2015). Li gor daneyên sala 2011an li Amerîkayê 500.000, li Îngilistanê 50.000 û li Kanadayê li dora 40.000î komên xwendinê hebûne (Procter û Benwell, 2015:5).

Endamên komên xwendinê bi dilê xwe tevî van koman dibin. Ev jî nîşan dide ku çalakîyên komên xwendinê xwesteka xwîneran nebe pêk nayê û ev kom xitabî gelek xwînerên cîyawaz dikin. Bi dîtina Swann û Allington (2009:248) di komên xwendinê da ji rexnegirên profesyonel û akademîk cudatir em pêrgî xwînerên din dihên bê ka ew deqên edebî çawa şîrove dikin û dinirxînin. Ji aliyê zayendî ve dibe ku hemû endamên komê bi tenê ji jinan yan ji mêran pêk werin yan jî ew tevlihev bin. Di navbera endamên komê da dibe ku têkilîyên cuda hebin, dibe ku ew ji berê da heval bin û bi alîkarîya vê yekê komek ava kiribin. Hinek komên xwendinê tevlîbûna endamên nû dipejirîne lê hinek jî bi tenê ji kesên heman pîşeyî pêk dihê û ew endamên nû napejirînin lewma ew komên girtî ne. Dibe ku ew kom ji mamoste, xwendevan hwd. pêk werin. Ji bilî endamên koman her wiha her kom bixwe jî dibe ku xwedîyê pratîkên cuda bibin. Hinek ji yên din zêdetir civakî bin yan jî hinek ji wan xwedîyê têkilî û îdeolojîyên dîmî û siyasî bibin. Her wiha li gor naverok yan jî mijara pirtûkên dixwînin ew wekî komên edebî yên modern, klasîk yan jî li gor cureyên edebî wekî komên romanê, helbestê hwd. dikarin bîn bi nav kirin. Ev kom civînan xwe li malên hevdu, pirtûkxaneyan, pirtûkfiroşan, navendên çandê û komeleyan, xwarîngê û cafeyan yan jî kargehan dikarin bikin (Peplow, 2016:1; Álvarez, 2016:2; Swann û Allington, 2009:251; Clarke û Nolan, 2014:124). Di komên xwendinê da carinan bi bijartina rêberêkî/ê, carinan li gor danasînan pirtûkan yên çavkanîyên medyayê yan jî bi rêzê her endamêkî komê pirtûka ku dê bê xwendin dîyar dike. Ligel vê yekê dibe ku komeka xwendinê di çarçoveya temayekê da pirtûkan dîyar bike. Wekî mînak dikare bê gotin ku 6 mehan dê nivîskarên Afrîkayî piştî jî helbestên epîk dê bîn

xwendin (Peplow, 2016:36).

Xebatên li ser komên xwendinê zêdetir di çarçoveya perwerdeyê û wekî rêbazeka perwerdeyê nemaze li ser xelqeyên xwendinê hatine kirin. Di salên dawî da di nav Kurdan da jî çanda komên xwendinê wekî çalakîyekê bi pêş dikeve û li çend bajar û navçeyan komên xwendinê hatine avakirin. Lê komên xwendinê yên Kurdî dijberî komên Ewropayî ji ber sedemên wekî xwedîlêderketina çand û zimanê xwe, pêşvebirin û berdewamkirina wê hatine avakirin û mirov dikare bibêje xwedîyê sekneke dijasîmîlasyonîst e. Bêguman mirov nikare bibêje ku hemû endamên komên xwendinê yên Kurdî ji ber heman sedeman hatine nik hev. Dibe ku her yek ji ber sedemeka cuda tevî komê bûbe. Lê dîsa jî ya ku wan digihîne hev ev reflaskên wan yên neteweyî ne. Li gor lêkolînên me heta niha tu xebat li ser komên xwendinê yên Kurdî nehatine kirin lewma em dixwazin bi vê xebata xwe bala lêkolîneran bibin ser vê mijarê. Ligel vê yekê li ser van koman ji bilî çend agahî û bangewazîyên şewira nivîskaran yên di tora înternetê da me tu çavkanîyên nivîskî nedîtîn.

Wekî Robert Escarpit diyar dike berhemên edebîyatê; nivîskar, pirtûk û xwînerî yan jî bi gotineka din afirînerên hunerê, berhem û komên xwîneran di nav xwe da dihewîne (1992:7). Lewma ji ber ku komên xwendinê bi tevlibûna nivîskaran ya li şewiran tên zanîn û rastûrast li ser bazara firotina pirtûkên Kurdî bandoreka wan heye, me bi rêbaza hevpeyvînên nivîskî ligel damezirînerên komên xwendinê, nivîskarên wekî mêvan tevî şewirên van koman bûne û weşanxaneyên Kurdî hevpeyvîn kirin. Me pêşîyê derbarê komên xwendinê yên Kurdî, pêvajoya avakirina wan da çend agahî dan. Piştê jî li gor nêrîna damezirînerên van koman, nivîskaran û weşanxaneyan pirsgirêk û pêşniyazên derketine holê diyar kirin.

1. Komên Xwendinê yên Kurdî

1.1. Agahîyên Ser Damezirandina Komên Xwendinê yên Kurdî

Di lêkolîna xwe da me navê 40 komên xwendinê yên Kurdî peyda kirin lê ji wan 24 koman bersiva pirsên me dan. Komên xwendinê yên bersiva me nedan ev in: Koma Lêkolîn û Xwendinê (Edene), Koma Xwendinê ya Gulîstan (Stenbol), Koma Xwendinê ya Vîyênaye, Burdirê, Konyayê, Bismilê, Farqînê, Fêrikê Ûsiv (Batman), Nisêbînê, Midyadê, Evdalê Zeynikê (Agirî), Taksîmê (Stenbol), Stenbolê I, Stenbolê II, Antalyayê, Koma Wêjeyê ya Online. Navên komên ku me ligel hevpeyvîn kir û ahagîyên derbarê dîroka avakirina komê, cihê wê, hejmara pirtûkên hatine xwendin, perîyoda şewiran û dîroka şewira dawîyê ev in:

		Dîroka Avakirina Komê	Bajar/Navçe	Hejmara Pirtûkên Hatine Xwendin	Periyoda Şewiran	Şewira Dawiyê
1	Şewira Xwendina Edebîyata Kurdî	Dawîya 2009an	Stenbol	80	14 roj	2017
2	K.X.ya Dîyarbekirê	2010 (Îlon)	Dîyarbekir	150	15 roj	25.12.2016
3	K. X.ya Qoserê	Pûşpera 2012an	Qoser	57	7-14-21 roj	2015
4	K.X.ya Celadet Alî Bedirxan	03.12.2013	Sêrt	?	21 roj	2014
5	K. X. ya Vejinê	2014	Mêrdîn	69 (?)	7 roj	13.03.2020
6	K.X.ya Çewlîgê	24.05.2014	Çewlîg	?	15 roj	15.12.2019
7	K.X.ya Batmanê (I)	2015	Batman	57 (?)	1 meh	2017 Îlon
8	K. X. ya Wanê	2015	Wan	68	7 roj	15.03.2020
9	K. X.ya Amedê	07.04.2016	Dîyarbekir	65	15 roj	30.09.2020
10	K. X. ya Mele Meh-mûdê Bazidî	05.11.2016	Agirî	15 (?)	1 meh	19.02.2017
11	Koma Sormeyê ya Xwendinê	10.11.2016	Qamişlo	15	1 meh	16.04.2018
12	K.X.ya Egitim-Senê	2017	Dîyarbekir	32	15 roj	08.03.2020
13	Koma Helbestê ya Amedê	27.11.2017	Dîyarbekir	50	15 roj	16.08.2020
14	K. X. ya Ferzad Kemanger	2018	Stenbol	50	7 roj, 14 roj	?
15	K. X.ya Berken Bereh	26.08.2018	Batman	44	15 roj	25.04.2020
16	K. X. ya Cizîra Botan	01.10.2018	Cizîr	22	15 roj	?
17	K.X.ya Mersinê	19.11.2018	Mersin	20	15 roj	15.02.2020
18	K.X.ya Zankoya Mûşê	2019 (?)	Mûş	20	7 roj	07.06.2019
19	Koma Helbestê ya Stockholmê	12.01.2019	Stockholm	?	15 roj	Berdewam dike
20	Koma Nirxandina Wêjeyê	18.01.2019	Stockholm	?	15 roj	Berdewam dike
21	K. X. ya Weqfa Îsmail Beşikçiyê	15.09.2019	Stenbol	4	14 roj	13.11.2020
22	K.X.ya Mestûre Erdelanî	20.09.2019	Enqere	3	7 roj	19.10.2019
23	K.X.ya Batmanê (II)	19.01.2020	Batman	2	14 roj	22.02.2020
24	Klûba Wêje û Xwendinê ya Dilokê	21.02.2020	Dilok	?	15 roj	08.03.2020

Wexta em li tabloya li jor dinêrin em dibînin ku li gor daneyên hejmara pirtûkên hatine xwendin komên xwendinê bi gelemperî bi awayekî periyodîk şewiran nakin, dîroka şewira xwe ya dawîyê jî nizanin. Niha jî em dê bi rêzê derbarê van komên li jor çend agahîyan bidin bê ka ji aliyê kê ve hatine damezirandin, endamên wan yên din kî ne, li kîjan mekanaan şewiran dikin, ji bilî şewiran kîjan çalakîyên çandî û hunerî dikin hwd. Lê divê bê zanîn ku di hevpeyvînan da carinan damezirînerên koman ji ber sedemên cuda nexwestin bi awayekî eşkere navên damezirîner û endamên koman bidin, heta carinan ev pirsra me nebersivandin.

Şewira Xwendina Edebîyata Kurdî (Stenbol): Berî vê komê cara pêşîyê li Bakur, li Mêrdînê di navbera salên 2006 û 2008an da mamoste û nivîskarên Kurd li avahîya KESKê (Kamu Emekçileri Sendikası: Sendikaya Kedkaran ya Giştî) di şewirên bi navê “Saeta Rexneyê/Eleştiri Saati” da pirtûk dixwendin. Ev bername pêşîyê bi tirkî hatine kirin piştê êdî bi Kurdî berdewam kirîye. Dîsa jî bi awayekî bipergal û domdar em dikarin bibêjin ku koma xwendinê ya ewil Şewira Xwendina Edebîyata Kurdî ye. Ev herdu kom ji hev cuda ne. Bi tenê yek ji damezirînerê koma KESKê Çetoyê Zêdo dema ji bo xwendina zanîngehê ji Mêrdînê diçe Stenbolê li wir ligel A. Rahman Çelik Şewira Xwendina Edebîyata Kurdî ava dikin. Endamên vê komê yên din ev in: Ferhad Çeper, Welî Aksoy, Hêja Netirk, Fûad Kaya, Azîz Tekin, Hesên Ildız, Esra Boğa, Mewlud Oğuz, Gulîstan Zeren, Leyla Aksoy, Kubra Sağır. Wan bi piranî şewirên xwe li Seyr-î Meselê, Enstituya Kurdî ya Stenbolê û Weqfa Îsmail Beşikçiyê kirine. Wan ligel kesên wekî Ferhad Pîrbal (Wêje û Şano), Abdullah Keskin (Edîtorî), Helîm Yûsiv (Nivîskarî) bername çêkirine (Zêdo, 01.10.2020).

Koma Xwendinê ya Diyarbekirê: Damezirîner: M. Emîn Aksu, Ahmed Kanî, Dawid Yeşilmen, Bawer Berşev, Tahir Taninha. Şewirên xwe piranî li DSMyê (Diyarbakır Sanat Merkezi: Navenda Hunerê ya Diyarbekirê) û Weqfa Îsmail Beşikçiyê kirine (Kanî, 05.10.2020).

Koma Xwendinê ya Qoserê: Damezirîner: Umran Aran, Burhan Tek. (Endam): Bajar Mîrzeman, Kerem Qoserî, Edîp Bozan, Xelîl Samed, Vecdî Demîr, Mûrad Seroxan. Şewirên xwe piranî li Aziz Usta Pastanesi û Babil Kitap kirine (Tek, 20.10.2020).

Koma Xwendinê ya Celadet Alî Bedîrxan: Damezirîner: Selamî Esen, Hêja Rana, Omer Toprak, Nurcan Sartik, Yilmaz Aksu, Mesut Fîdan. (Endam): Xelîlê Zer, Mahîr, Sewda, Beşîr, Ayşe. Şewirên xwe piranî li Pirtûkxaneyê Şaredariya Sêrtê, Kevirê Qul, Parqa Orhan Dogan, Cafeyên Girê Qîzan, Avahiya Eğitim-Senê kirine. Wan ligel kesên wekî Remezan Alan, Zeynelabidin Zinar, Mesud Fîdan, Abdullah Gürgen gotûbêj û panel jî amade kirine (Toprak, 28.09.2020).

Koma Xwendinê ya Vejînê: Kom cara pêşîyê ji aliyê İnan Eroglu, Mehmet Emîn Çirik, Erol Şaybak ve hatiye damezirandin. Ji ber ku ew xwendekarên zanîngeha Artukluyê bûne, piştî zanîngehê xelas dikin çalakîyên komê disekine. Cara duyemîn jî ji aliyê Şêrko Janzê, İklîm Oral û Hebîb Giyan ve dîsa tê damezirandin. (Endam): Zana, Berfîn, Abdullah, Rojvan, Fatê, Selamî, Nîyazî, Aşkin, Cihan, Melek, Şîrvan, Mûkader, Fatma. Şewirên xwe piranî li Komaleya Nûbiharê û Atolyeya FFê kirine. Rêze semînerên Kurdolojîyê û çalakîyên filman li dar xistine, li ser wan şewir kirine (Janzê, 07.10.2020).

Koma Xwendinê ya Çewlîgê: Kom ji aliyê lêkolîner û xwendekarên zanîngeha Bingolê ve hatiye damezirandin. Damezirîner: Omer Delikaya, Mem Artemêt, Tufan Yamaç, Rabia Ay, Demet Arga, Hayal Yildiz, Sabri Külter, Şükrü Demir. (Endam): ?. Şêwirên xwe carinan li zanîngehê carinan jî cihên wekî Engelsiz Cafe, Mavî Cafe, Cema Cafe kirine. Wan rojên şanavanan û şano, pîrozbahîyên rojên taybet (Roja Zimanê Kurdî) amade kirine (Yildiz, 27.10.2020).

Koma Xwendinê ya Batmanê (I): Damezirîner: Weysel Tirpan. (Endam): Şêwirên xwe pîranî li Komeleya Nivîskarên Kurd kirine (Tirpan, 22.10.2020)¹.

Koma Xwendinê ya Wanê: Damezirîner: Serhed Serhedî, Ferat Şivan. (Endam): Bihar, Fatê, Fatoş, Esmâ, Sema Evdila, Heval, Hikmet, Emer, Ferdî, Dawid, Mûsa, Rojhat, Mistefa, Azad. Wan şêwirên xwe li malên endamên komê û cihên wekî Lîlav Cafe, Bajar Cafe, Textê Reş Cafe, Eskîcî Cafe, Seyyah Cafe kirine (Serhedî, 02.11.2020).

Koma Xwendinê ya Amedê: Damezirîner: Hesîb, Sevgul, Remziye, Ebdullah, Leyla, Selehat, Seyhan. (Endam): Ehmed, Xecê, Mirad, Mem, Huseyn, Bayram, Eyşe. Ligel Koma Helbestê ya Amedê çûne Cizîrê û ligel endamên Koma Xwendinê ya Cizîra Botan li cihên dîrokî gerîyane. Ligel komên xwendinê yên Qoser, Farqîn û Vejînê li Mêrdînê li ser pirtûka Îrfan Amîda ya bi navê Şevêk Şîzofren şêwîrek li dar xistine (Şaşmaz, 01.10.2020).

Koma Xwendinê ya Mele Mehmûdê Bazidî (Agirî): Damezirîner: Hasan Akboğa, Avşîn Evdilbarî, Nihat Öner, Betül Yaşar, Ahmet Yazıcı, Yaşar Eroğlu, Hasan Yıldırım, Binevş. (Endam): Cüneyt, Osman, Hasan, Sebiha Kaya, Çetin Yıldırım, Ömer Sontur, Savaş Sontur, Mehmet Sait Yaman, Qazî Mihemed, Tuncay Sürücü, Mahir Alioğlu, Mustafa Şimşek. Wan şêwirên xwe pîranî li Navenda Çandê ya Semayê û Kurdî-Derê kirine (Akboğa, 16.10.2020).

Koma Sormeyê ya Xwendinê (Qamişlo): Damezirîner: Evdo Şêxo, Ebas Mûsa, Leyla Hibo. (Endam): ?. Wan pîranî şêwirên xwe li bajarên Qamişlo û Amûdê cihên wekî Navenda Kovara Sormeyê, Dêra Fabronyayê kirine. Endam û damezirînerên komê ji bo ku Kurdî li pêş çavê zarokan şîrîn bikin çîrok ji wan ra xwendine û şahî li dar xistine (Şêxo, 02.10.2020).

Koma Xwendinê ya Eğitim-Senê (Amed): Damezirîner: Fatma, Hawa, Xoşewîst, Serwer, Kemal. (Endam): Stran Şev, Rihan, Qedrîye, Hemê, Fesîh, Dîlan. Wan şêwirên xwe pîranî li avahîya Sendîkayê kirine. Endamên komê bihevê çûne temaşekirina lîstîkên şanoyê (Şev, 02.10.2020).

Koma Helbestê ya Amedê: Damezirîner: Hasîb Yanlıç. (Endam): Sultan Yaray, M. Saîr Arzû, Roza Metîna, Zozan Gulan, Nûrcan Delîl, Mordem Zel, Încî Egîd, Şeref Akgul, Arîfe Avcî, Hasîb Yanlıç, Hasbey Koksâl. Ew tev li civîna yekemîn ya Klûba Wêje û Xwendinê ya Dîlokê bûne. Ligel Koma Xwendinê ya Amedê di çarçoveya Roja Çîrokan ya Cihanê da bihevê bernameyek li dar xistine, li ser çîrokan gotûbêj kirine û piştê Sêva Mêxekrêj çêkirine (Metîna-Endez, 15.10.2020).

Koma Xwendinê ya Ferzad Kemanger (Stenbol): Damezirîner: Barişê Porxelek, Mem Arîn, Rojarîa Henîfî Ronak, Dîlan Daş, Bîlalê Xerzî, Maviş Daş, Bêrîvana Mizîzexî, Elîcan Ceyrancîko,

1 ¹ Endamên din nexwestin navên wan bîn parvekirin.

Elî Hoşeng, Xebat, Ferît Yavûz, Haco, Azad. (Endam): Evdirrehman, Îlyês, Kulîlk, Bahadîn, Bawer. Wan şewirên xwe piranî cihên wekî Şevîn Cafe û Morî Cafe kirine. Her wiha wan ligel 20 nivîskaran gotûbêj kirine, yek ya xwendinê yek ya nivîsandinê du pêşbirk çêkirine. Ji bilî van xebatan atolyayekî online amade kirine. Ev wekî xebateka zanîngeheka online bûye. 30 xwendekaran li ser beşên cuda yên edebîyata Kurdî ji kesên wekî Abdurrahman Adak, Dilawer Zeraq, Kovan Baqî û Îsabella Bêrîvan 60 saet ders girtine (Xerzî, 09.11.2020).

Koma Xwendinê ya Cizîra Botan: Damezirîner: Egîd, Gulê. Wan şewirên xwe bi piranî li malên endamên komê û Damla Pastanesiyê kirine. Ligel Komeleya Çand û Ziman a Birca Belek çalakîyên çandî kirine (Arjen, 11.11.2020)².

Koma Xwendinê ya Berken Bereh (Êlih): Damezirîner: Ahmet Seyarî, Ramazan Yaman. (Endam): Berken Bereh, Merdan, Alî, Hayat, Bawer, Ronî, Dilazad, Ercan, Hejar, Murat, Osman, Rasim, Xêredîn. Şewirên xwe bi piranî li komeleya Ehmedê Xanî kirine. Ji bilî xwendin û nirxandina pirtûkan semînerên di warê çand, ziman û edebîyata Kurdî da li dar xistine. Semînerên ku hatine kirin ev in: 1. Teorîyên neteweperwerîyê û destpêka neteweperwerîya Kurdî; 2. Teorî û bingeha realizma sosyalîst û destpêka wê di edebîyata Kurdîda; 3. Kolonyalîzm û dijkolonyalîzm; 4. Teorîya femînîzmê û rengvedana wê di edebîyatê da (Seyarî, 03.10.2020).

Koma Xwendinê ya Mersînê: Damezirîner: Mihemed, Baqî, Emîn, Serdar, Azîz Aksu, Ferhad. (Endam): Silehîn, Remezhan, Hudayî, Seîd, Sozdar, Şîlan, Bazîd, Heman. Şewirên xwe bi piranî cihên wekî Artuk Bey, Stran Cafe, Atolyeya Derya Spî kirine (Aksu, 07.10.2020).

Koma Xwendinê ya Zankoya Mûşê: Damezirîner: Ayetullah Çelik, Sidar Gök, Mahmut Ceylan. (Endam): ?. Ev kom ji alîyê xwendekarên zanîngeha Muş Alparslanê hatiye damezirandin. Wan şewirên xwe bi piranî li zanîngehê kirine. Ji bilî şewiran carekê şanoyeka Kurdî jî amade kirine (Ceylan, 28.09.2020).

Koma Helbestê ya Stockholmê: Damezirîner: Kamran Simo Hedilî, Kadir Çelik, Mekbula Çolak, Aynur Aras, Ednan Dogan, Kawa Xosrewî, Turec Esperî, Îman Botanî (Hedilî, 02.10.2020).

Koma Nirxandina Wêjeyê (Stockholm): Damezirîner: Kamran Simo Hedilî, Şoreş Reşî, Mîrhem Yîgît, Zagiroz Endezarî, Lokman Polat, Osman Eyter, Ednan Dogan, Emîr Mukranî (Hedilî, 02.10.2020).

Koma Helbestê ya Stockholmê û Koma Nirxandina Wêjeyê di bin sîwanê Enstûtîya Kurdî ya Stockholmê da xebatên xwe berdewam dikin lê niha şewirên xwe bi awayekî online dikin. Wan bi piranî şewirên xwe li eywana enstûtîyê yan jî eywanên cuda yên bajarên cuda yên Swêdê kirine. Her wiha wan konferas, semîner û rojên danasîna berhemên wêjeyî jî li dar xistine (Hedilî, 02.10.2020).

Koma Xwendinê ya Weqfa Îsmail Beşikçiyê (Stenbol): Kom ji alîyê Suat Baran û serokatiya Weqfa Îsmail Beşikçiyê hatiye damezirandin. Endamên wê ev in: Xecê Daşxîn, Gernas Nenas, Mehmet Erbaş, Ümran Dogan, Recep Güneş, Evîn Aydın, Dîlan Salik, Melahat Goktaş, Melek Yavuz,

2 Endamên komê nexwestin navên wan bînan parvekirin.

Dîlek Azad, Ozden Demir, Ensar Kûl, Dîlan Taycur, Kate Ferguson, Şûkran Aktî, Şûkran Yaguz, Sibel Çokşen, Hêvî Nûjîyan, Yusuf Ak, Serkan Menekşe. Wan şewirên xwe li avahîya weqfê kirine (Baran, 12.10.2020).

Koma Xwendinê ya Mestûre Erdelanî (Enqere): Damezirîner: Izzet Arslan, Fesih Olmez, Havîn Kiye, Bahattîn Akhan, Şehmuz Ceylan, Amine Bayram. (Endam): Şehmuz Arslan, Gönül Gün, Ziya şeker Buket, Nuri. Wan bi piranî şewirên xwe li Destar Cafe kirine (Kiye, 08.10.2020).

Koma Xwendinê ya Batmanê (II): Wan şewirên xwe li Komeleya Mereto ya Ziman û Çandê kirine. Hinek endamên komê ji bilî şewirên xwendinê perwerdehîya Kurdî dîtine (Rûbar, 03.10.2020)³.

Klûba Wêje û Xwendinê ya Dîlokê: Damezirîner: Fewzî Şahîn, Ercan Berwarî. (Endam): ?. Wan şewirên xwe li Karanfil Cafeyê kirine (Şahîn, 11.10.2020).

Herçend ku piştî vîrûsa Covid-19ê xebatên komên xwendinê rawestiyane dîsa jî çend sedemên din jî hene bê ka çima gelek ji van koman êdî xebatên xwe berdeham nakin. Yek jî hêzeka sereke ya van koman xwendekarên zanîngehan in. Wexta damezirînerên wan zanîngehê xelas dikin yên li dû wan tîn bi heman awayî xebatên xwe berdeham nakin û êdî kom belav dibin. Ev jî nîşan dide ku barê giran yê van xebatan li ser piştî çend kesên sereke ye. Ji ber ku ev kes şewiran, mekanên civînê organîze dikin. Ligel vê yekê şert û mercên nebaş yên civaka Kurd pêrgî tê, rewşa sîyasî ya Tirkîyeyê jî bi awayekî bandorê li ser xebatên komên xwendinê kirîye. Di hevpeyvînên me da çend xalên di yên sereke derketin li pêş. Wekî mînak piştî şerê xendeqan û bi hatina qeyûman xebatên çand û hunerî yên Kurdî sekinîne, bi KHK'yan komale û sazîyên Kurdî hatine girtin û yekê jî bandor li ser komên xwendinê kirîye. Gelek endamên komên xwendinê yên karmendên dewletê ji ber van sedemên navborî û ji tirsra ku ji kar bîn dîrxistin nexwestine êdî bîn şewirên xwendinê. Karê xwendinê bi dilsozî pêk tê. Wexta endamên komê êdî bi awayekî micid pirtûkan naxwînin, hêz û motîvasyona wan ya xwendinê namîne ev jî bûye sedem ku kom belav bibin (Zêdo, 01.10.2020; Kanî, 05.10.2020; Akboğa, 16.10.2020; Toprak, 28.09.2020; Kiye, 08.10.2020).

1.2. Taybetiyên Komên Xwendinê yên Kurdî

Lucien Goldman wexta behsa civaknasîya romanê dike dibêje ku kirdeyê rasteqîn ya afirînerîya çandî ne takekesên îzolekirî lê komên civakî ne. Bi dîtina wî pirsra sereke ya ku civaknasîya romanê bersiva wê digere wekî cureyekî edebî roman û tîkilîya wê ligel civaka takekes ya modern e. Lewma ew di navbera struktura romanê, mirovên ku di civakê da ji bo bazarê hilberînê dikin û metayê tîkilîyekê girê dide (2005:25). Xebatên civaknasîya edebîyatê di navbera berhemên edebî yên herî pêşketî û hişmendîya kolektîf ya koman tîkilîyekê girê didin. Ew jî bi me dide zanîn ku divê em tîkilîya di navbera berhem û takekesê (nivîskarê) ku ew nivîsandîye zêdetir li ser tîkilîya wê ya ligel komên civakî bisekinin (2005:74). Komên xwendinê yên Kurdî jî wekî kirdeyeka afirînerîya çandî di şewirên xwe da wekî cureyeka edebî herî zêde roman xwendine. Ev yek ji ber xwesteka taybet ya endamên koman pêk hatîye. Roman li gor cureyên di dirêjtir e, xwedîyê gelek karakteran e lewma xwîneran şîyane zêdetir li ser biaxivin, şîrove û nîqaşan bikin. Her wiha ev rêbaz ji bo wan hêsantir bûye.

3 Yek ji damezirîner û endamê komê Firat Rûbar diyar kir ku damezirîner û endamê komê yên din nexwestine navên wan bîn parvekirin.

Endamên komên xwendinê roman ji bo nirxandinê wekî cureya herî lêhatî dîtine. Nemaze kesên ku beşên edebîyatê xelas kirine hewil dane rêbaza dahûrînê ya edebî ji aliyê endamên di yên komê ve jî bê zanîn. Ji bo vê jî wan pêşî dane xwendina romanên (Janzê, 07.10.2020; Toprak, 28.09.2020; Kanî, 05.10.2020; Şêxo, 02.10.2020). Ev xal, wekî me li jor ji L. Goldman ragihand, nîşan dide ku komên xwendinê yên Kurdî ji bo nirxandina hişmendîya kolektîf û têkilîya wê ligel cureya ku herî zêde hatiye xwendin (roman) nimûneyan diwehîne.

Terry Eagleton diyar dike ku heke beşdarîya xwînerî ya çalak û bêrawestan nebûya berhemeka edebî dervediket holê. Lewma xwendin tevgera yeknesak û çixêzî (Ing. Linear) nîne (2004:103-104). Wexta em vê tevgera neyeksan bi komên xwendinê ra rave bikin divê em ji bîr nekin ku xwendin di heman demê da hilberîneka civakî ye. Bi xwendinê ra xwîner dîsa li çanda xwe vedigere û jê îstîfade dike (Ji H. Uçan vgz. Alver, 2012: 38), her wiha berhemên ku jê derketine rexne jî dike. Komên xwendinê yên Kurdî jî bi qasî ku şîyane ne bi xwendineka yeknesak li ser berheman hûr bûne. Lewma di nirxandina pirtûkan da tê dîtin ku ew ji bo bicihkirina rêbaza rexneya edebî di nav hewildanan da bûne, wan her bal kişandîye li ser rola girîng ya rexneyê, ne bi tenê rexneyên erênî her wiha rexneyên neyînî jî kirine. Wekî mînak endamên Koma xwendinê ya Berken Bereh berî ku dest bi xwendina pirtûkan bikin, xwendinên li ser teorîyên rexneyê kirine, 15 rojan carekê li ser mijarekê semîner li dar xistine. Lê dîsa jî çend endamên komê ji vê yekê dûr sekinîne û bi “refleksên Kurdewarî” pirtûk nirxandine (Seyarî, 03.10.2020). Di Koma Xwendinê ya Qoserê da jî piştî xwendina pirtûkê her car yek ji endamên komê li gor qaîdeyên rêbaza rexneya edebî li ser pirtûkê nivîsek amade kirîye (Tek, 20.10.2020). Çawa ku T. Eagleton jî diyar dike (2004: 113) “ji bo têgihîştina her tiştê nedîyarkirî û nedestnîşankirî yên di deqê da” komên xwendinê yên Kurdî di nav hewildanan da bûne. Wekî encama van hewildana em dibînin ku ji nav komên xwendinê kovarên wekî Wêje û Rexne, Zarema, Kund, Vejîn, Laser jî ji aliyê endamên komên xwendinê ve hatine derxistin. Ev kovar ji bo bicihkirina rexneya edebîyata Kurdî xwedî roleka girîng bûne. Ew, carinan bi mijarên taybet hatine weşandin lewma mirov dikare bibêje ku ev yek ligel lêkolînên akademîk yên din ji bo rexneya edebîyata Kurdî bûye bingehek.

Yek ji kêmasîyên sereke yên komên xwendinê yên Kurdî ew e ku ew encama şewiran û nirxandinên li ser pirtûkan tomar nakin û naweşînin. Ligel vê yekê ew ji bo çareserkirina vê muşkîleyê daxwaza xwe vedibêjin. Hinek ji wan, encama şewirên xwe li ser hesabên xwe yên medyaya civakî (Facebook, Twitter, Instagram, blog hwd.) parve kirine (Şêxo, 02.10.2020). Koma Xwendinê ya Berken Bereh li ser her endamekî/a komê ferz kirîye ku di mijareka taybet da li ser pirtûkekê gotarekê binivîse û wê di kovarekê da biweşîne. Ji bo hakemîya van gotaran wan lijneyek ava kirîye. Di encamê da 8 gotar hatine nivîsandin lê ji wan bi tenê 2 lib hatine çapkirin (Seyarî, 03.10.2020). Endamên hinek koman ji teorîya rexneyê hayedar nebûne lewma di vê mijarê da ne di asteka xurt da bûne, wan nekarîye yan jî nexwestine encamên şewirên xwe li cihekî biweşînin (Akboğa, 16.10.2020). Hinek koman jî bi zanebûn ev yek nekirine. Ji ber ku wan ev kar wekî berpirsariyeka micid dîtine armanca wan ya sereke ew bûye ku xwendina Kurdî bidin hezkirin û wan nexwestîye şewir ji atmosfera sihbete derkeve (Rûbar, 03.10.2020; Baran, 12.10.2020). Yek ji xetereyên girîng li tomarkirina encamên van şewiran ew e ku dema nivîsên şewiran bi tenê li ser hesabên medyaya civakî tîr parvekirin ji ber êrişên hackkirinê ew bi tevahî ji dest diçin.

Terry Eagleton dibêje ku berê di nav sêgoşeya nivîskar, berhem û xwînerî da yê ku herî kêr cî-yawaz û hatîye îhmalkirin xwîner bû. Heta çîna nivîskaran ya "pozibilind" wekî xizmetkarekî û kesekî ku karê nav dest û pêyan dike nêzîkî xwînerî bûye. Lê bi demê ra xwînerî xwe wekî afirînerê hevpar yê berhemê nişan daye (Eagleton, 2012:188). Bêguman ev guhertin bi alîkarîya teorîya postmodern pêk hatîye. Ji ber ku piştî nivîsên Roland Barthes û Michel Foucault li ser têkilîya xwîner û nivîskari nîqaşek dest pê dike. Di vê nîqaşê da nivîskar bi paş da tê hiştin, deq (berhem) û xwîner bi pêş tê xistin, edebîyateka navend-deqî tê bicihkirin. Bi vê yekê ra xwîner tê azadkirin (Ji P.M. Rosenau vgz. Alver, 2012:34). Xwînerên komên xwendinê yên Kurdî jî wekî rewşa xwînerê berê berovajî bike ligel nivîskaran têkilîyên xurt ava kirine, nivîskar vexwendine şewirên xwe. Lewma di vê çalakiya xwendinê da aktorên sereke nivîskar nîn in lê komên xwendinê ne. Dîsa jî di mijara tevlibûna nivîskaran ya li şewiran da komên xwendinê xwedî fikrên cuda ne. Yên ku vê yekê erênî dibînin dibêjin ku wexta nivîskar jî tevî dibe nîqaşên li ser pirtûkê bibandortir dibe, tiştên ku xwîner tenegehiştîye rastûrast jî nivîskari dipirse û mijar zelal dibe, nivîskar û xwîner hevdu nas dikin. Ev yek eleqeya li ser pirtûkê zêdetir dike û xwîner baştir bala xwe didin şewirê. Xwîner hemû agahiyên di derbarê pirtûkê da ji kesê yekem hîn dibin, nivîskar hay ji kêmasî û xeletiyên xwe dibe û dibîne ku pirtûka wî/wê bi gelek nêrînên cuda ve tê nirxandin (Şêxo, 02.10.2020; Tirpan, 22.10.2020; Rûbar, 03.10.2020; Yildiz, 27.10.2020; Kanî, 05.10.2020; Şev, 02.10.2020). Yên ku tevlibûna nivîskari neyênî dibînin dibêjin ku carinan hinek nivîskar rexneyan napejirînin lewma endamên komê xwe rihet hîs nakin, şerm dikin yan jî dilê wan nagire rexneyan bikin û ev yek otosansûrekê bi xwe ra tîne. Ew nikarin rexneyên neyênî bikin. Bi dîtina hinekan jî dibe ku nivîskar bêhemdî xwîneran bitepisînin lewma ew naxwazin nivîskar tevî şewirê bibin (Tek, 20.10.2020; Akboğa, 16.10.2020; Kiye, 08.10.2020; Baran, 12.10.2020).

Li ser têkilîya komên xwendinê ligel weşanxaneyên Kurdî komên xwendinê dîyar dikin ku bi gellempêrî têkilîyeka baş di navbera wan da heye. Wan carinan ji weşanxaneyan bi komî pirtûk kirîne. Komên ku ji derveyî Stenbol û Amedê jî bi rêya pirtûkfiroşên online pirtûk peyda kirine. Hinek kom ji weşanxaneyan hevî dikin ku ew pirtûkan erzantir bidin wan. Bi dîtina wan gelek endamên wan bêkar in û ji aliyê aborî ve zihmet e ku di mehekê da 2 yan jî sê pirtûkan bikirin. Ew dixwazin ku weşanxane pirtûkan di wextê xwe da peyda bikin, pirtûkên ku çapên wan xelas bûne dîsa çap bikin (Tirpan, 22.10.2020; Şev, 02.10.2020; Baran, 12.10.2020; Endez). Bi dîtina hinekan divê weşanxaneyên Kurdî bi tenê ne bi helwesteka bazirganîyê tevbigerin, ji komên xwendinê ra sponsorîyê bikin. Ligel wan û nivîskaran rojên şanavan, konferans, semîner, panelan li dar bixin (Seyarî, 03.10.2020; Akboğa, 16.10.2020). Di sektora weşangerîyê da yekdestîyê nekin (Yildiz, 27.10.2020), ligel edîtorên baş bixebitin da ku pirtûkên baş û biqalîte bîn çapkirin (Rûbar, 03.10.2020; Kanî, 05.10.2020; Şaşmaz, 01.10.2020), wekî pdf jî pirtûkan bifiroşin (Hedilî, 02.10.2020). Bi dîtina hinek koman jî nehewce ye ku ew ji weşanxaneyan bikevin bendewariya hevîyekê. Ji ber ku weşanger karê bazirganîyê dikin (Tek, 20.10.2020).

Fikrên komên xwendinê yên li ser siberoja komên xwendinê yên Kurdî û komên ku dê nû bîn damezirandin çend xalên girîng derxistin holê. Bi dîtina hinek koman ji ber ku rewşa zimanê Kurdî ber bi geşbûnê ve diçe dê hejmara komên xwendinê jî zêdetir bibin (Şêxo, 02.10.2020; Şev, 02.10.2020; Şaşmaz, 01.10.2020). Li aliyê din hinek kom jî ji ber rewşa siyasî ya Tirkîyeyê di mijara rewşa niha û siberoja komên xwendinê da bedbîn in (Seyarî, 03.10.2020; Akboğa, 16.10.2020; Baran, 12.10.2020).

Di mijara girîngîya komên xwendinê bo çand, ziman û edebîyata Kurdî da lihevkirineka giştî heye. Em pêşnîyazên komên xwendinê yên ji bo komên ku dê nû bîn damezirandin jî hîn dibin. Bi dîtina hinek koman divê komên nû endamên xwe sînordar nekin, vekirî û guherbar bibin, li ser pirtûkên ne wêjeyî jî şêwiran bikin (Şêxo, 02.10.2020). Divê haya endamên komê bi teorîya edebîyatê hebe û ew pirtûkên sereke bixwînin. Ew bi avakirina komên online dikarin xwe bigihînin gelek endaman. Hêj di destpêkê da plan û bernameya xwe dîyar bikin û li gor vê yekê bi sekineka micid, bi rêkûpêk û disîplîn şêwirên xwe bikin. Heke pirtûkan nexwînin divê ew neyên şêwiran lewma divê li dîroka şêwirê miqate bibin, bi komên din ra bişêwirin (Tek, 20.10.2020; Rûbar, 03.10.2020; Akboğa, 16.10.2020; Janzê, 07.10.2020). Ji bo ku bar li ser piştta çend kesan nemîne divê berpirsariyê bidin kesên ji bilî damezrînerên komê (Kiye, 08.10.2020), divê ew nirxandinên xwe birêkûpêk tomar bikin û biweşînin (Kanî, 05.10.2020). Divê sazîyên Kurdan piştgirîya komên xwendinê bikin (Seyarî, 03.10.2020), komên ji ber pandemîyê êdî şêwiran nakin piştî ku vîrûs xelas bibe dîsa xebatên xwe berdewam bikin (Janzê, 07.10.2020).

2. Bi Dîtina Nivîskarên Kurd Komên Xwendinê yên Kurdî

Di lêkolîna xwe da me li ser komên xwendinê yên Kurdî ligel nivîskar û helbestkarên Kurd; Berken Bereh, Cihan Roj, Dilawer Zeraq, Erol Şaybak, Îrfan Amîda, Omer Dilsoz û Şener Özmen hevpeyvîn kirin. Me li gor qaîdeyên wekî hilberînerên cureyên edebî (romannûs, çîroknûs, helbestkar), li gor umrê nivîskaran (kesên ciwan û temenmezî) û li gor zayendê (jin û mêr) xwest xwe bigihînin wan. Lê mixabin çend nivîskar û helbestkarên jin û mêr bersiva me nedan. Ev nivîskarên navborî jî gelek caran ji aliyê komên xwendinê yên Kurdî ve hatine vexwendin, gelek berhemên wan di şêwiran da hatine xwendin. Wexta ji aliyê komekê ve hatine vexwendin wan hemûyan jî bersivên erênî dane, heke di nav muşkîleyeka girîng da nebûne tevî şêwiran bûne.

Hemû nivîskar jî ji ber tevlibûna şêwiran keyfxweşî û bextewariya xwe dîyar dikin. Ew vê yekê bo kesayetiya xwe û berhema xwe wekî qedirdayîn û rêzgirtin, danasîn her wiha wekî hewildan û xwedîderketina ziman û berhemên Kurdî dibînin. Bi dîtina wan ji ber ku ew ne komên homojen in bi gelek peyv, dîtî û ramanên cuda ve nêzikî bûyeran û berheman dibin. Lewma şêwirên xwendinê jî bi awayekî zindî berdewam dikin. Di derbarê bandora komên xwendinê li ser edebîyata Kurdî da nivîskarên Kurd dîyar dikin ku weşanxane û nivîskar divê bala xwe bidin komên xwendinê yên Kurdî ka gelo bala xwendevanan bêhtir li ser çî ye (Bereh). Komên xwendinê rê li ber nivîskarên Kurd vedikin ku ew li kêmasî û xeletiyên xwe mikur werin (Roj, 01.10.2020). Ew li hember asîmilasyonê berxwedanek in, ji bo baldarî û geşmayîna xwendin û nivîsandina bi Kurdî pir baş û erênî ne. Ew bêyî ku nûbûn, kevinbûna berhemê yan jî dîroka çapkirina wê binêrin wekî pirtûkeka herdemî pirtûkan dixwînin. Ev yek ji aliyê berhemdariyê, herdemîbûna berhemên edebî û hunerî ve bandor û encameka erênî ye (Zeraq, 01.10.2020). Komên xwendinê yên Kurdî li hember bişaftinê, helwêstek e. Wexta ew dixwînin û nêrinên xwe parve dikin nivîskar jî kil û kêmasiyên xwe dibînin. Lê divê em ji serî da bipejirînin ku ew rexnegir nînin û ew wekî hewildanekê ne ku ji pêwistiyê derketîye. Ji ber vê yekê divê nivîskar û weşanxane piştgirîya wan bikin (Özmen, 01.10.2020). Ji bo normalîzekirina xwendin û nivîsandina Kurdî, zêdebûna komên xwendinê şert e. Bi rêya van koman xwîner hem bi wêrekî rexneyên xwe dikin, hem berhem û nivîskarên nû nas dikin. Wan mîsyona xwe ya belavkirina xwendewariya Kurdî/

kurmancî kêm zêde bi cih anîne (Şaybak, 24.10.2020).

Heke em di sêgoşeya berhem, nivîskar û xwînerî da li pêvajoya xwendinê binêrin di warê xwendinê da komên xwendinê cihekî girîng digirin û ew stûneke gelek xurt yê vê sêgoşeyê ne. Her endamek bi qasî xwendineka takekesî di nav komê da dibe xwedîyê xwendineka kolektîf jî. Hebûna komên xwendinê bandoreka erênî li ser edebîyata Kurdî dike, heri wiha cidîyetekê dide nivîskar jî. Xebatên wan li cihekî dibe wekî kevneşopîyekê (Amîda, 14.10.2020). Herçend ku ew hinekî bi awayekî amatorî xebatên xwe dikin jî dîsa di navbera nivîskar û xwîneran da danûstandinên baş û bikêl jî çêdibin. Lewma mirov dikare hebûna komên xwendinê yên Kurdî wekî kawdaneka xweş şîrove bike (Dilsoz, 01.10.2020).

Nivîskar li ser kêmasî û xetereyên komên xwendinê yên Kurdî balê dikişînin ser çend mijaran. Yek ji gazindeyên nivîskaran li ser neweşandina encamên şewiran e. Li ser gelek berhemên wan şewir hatibin kirin jî ji ber ku ew nayên weşandin nivîskar di derbarê pirtûka xwe yan jî nivîskarîya xwe da tiştekî hîn nabin. Lewma ew bala komên xwendinê dibin ser vê mijarê û dibêjin piştî şewiran divêt teqez fikrên xwe wekî gotarekê binivîsin, tomar bikin û biweşînin. Heta komên xwendinê dikarin di bin sîwanekê da bîn nik hev, bi hevkarî kovarekê jî derxin. Gelek caran asta xwendina komên xwendinê dûrî analîza rexneyî ya akademîk e û di asta nirxandinê da ye. Lewma divê ev nirxandin ji qalibên danasînê xelas bibin û ew bikarin bandorê li nivîskaran, weşanxaneyan bikin (Zeraq, 01.10.2020; Bereh, 16.10.2020). Endamên komên xwendinê zû diwestin û karê xwe ne bi dîsîplîn dikin. Ji ber ku gelek ji wan bêkar in ev yek motîvasiyona wan kêm dike. Her ku diçe hejmarên pirtûkên ew dixwînin zêde dibin û hêza wan ya kirîna pirtûkan kêm dibe lewma divêt ew bandorê li ser weşanxaneyan bikin da ku bişên muşkîleyên aborî çareser bikin (Bereh, 16.10.2020). Heke endamên komên xwendinê ji derveyî pîvanên rexneya zanîstî û bi têkilîyên şexsî berhemekê binirxînin, berhemê esas negirin ev dê encameka neyînî bi xwe ra bîne. Komên xwendinê divê bi wêrek bin, gotîna xwe texsîr nekin. Heke pirtûk ji aliyê nivîskarekî/a Kurd ya/yê popûler ve hatibe nivîsandin jî divê dîsa ew bikarin rexneyên xwe bikin. Wexta ew pirtûkekê bo xwendinê dîyar dikin divê bi tenê pirtûkê esas bigirin ne nivîskarî. Wexta ev wiha nakin gelek caran berhemên serkeftî nayên dîtin û xwendin (Roj, 01.10.2020; Dilsoz, 01.10.2020). Ew xebatên xwe bi awayekî biîstîkrar nakin û biberdewam nîn in, hemû berpirsariyê bi taybet di ser piştî çend kesên sereke da ye. Herçend ku ew di navbera nivîskar û xwendevanan da navgîneka muhîm in dîsa jî piraniya wan di bin sîwaneka sazî û dezgehekê da cih nagirin. Bi însiyatîfa çend dilsozên zimanê Kurdî ev kom xebatên xwe berdewam dikin. Yek ji muşkîleya herî mezin ew e ku berhem ji aliyê gelek xwîneran ve nayê xwendin, dîsa jî di civînê da gelek kes cih digirin (Şaybak, 24.10.2020). Dema ku xwendin di edebiyatekê da rûnenê berî her tiştî pirsgirêka wê edebiyatê çareser nabe. Nirxandinên wan bi tenê wekî nivîsê tê qeyidkirin lê ew qeyidkirin jî li deverekê pêşiya wê dixitîme. Ji bo ku pêşiya edebiyatê vebe, edebiyat cihokekê ji xwe ra bibîne û tê da biherike hewceyî bi xwendineka xurt û teorîk heye. Heke di navbera komên xwendinê da têkilîyek bê avakirin dibe ku encameka erênî û balkêş derkeve holê (Amîda, 14.10.2020).

Nivîskar rexneyên komên xwendinê yên ku li berhema wan hatine kirin bi gelemperî bi erênî dibînin. Ew van rexneyan ji bo xwe wekî siûdekê dinirxînin. Ew dibêjin ku bi alîkarîya van rexneyan hay ji kêmasiyên xwe bûne (Bereh, 16.10.2020). Van rexneyan rê li ber nivîskaran vekirîye ku ew di aso

û pencereyeka berfirehtir da li berhemên xwe û li nivîskarîya xwe binêrin û tê de kûrtir biçin (Zeraq, 01.10.2020). Bi alîkarîya van rexneyan kitekitên ku li pêş çavê nivîskaran winda bûne tên zelalkirin, piştê nivîskar dîsa li berhema xwe vedigere. Ev jî li ser nivîskarîya wan bandoreka ‘esasî û guherîner pêk tîne. Dema ew dest bi nivîsandina berhemeka nû dikin ev rexne bandorê li ser hûnandina berhemê û karakteran jî dike (Şaybak, 24.10.2020). Carinan rexneyên gelek çêker û palder li berheman tên kirin. Lewma nivîskar jî guhê xwe dide rexneyan. Ji ber vê yekê nivîskar van rexneyan baldar û girîng dibîne (Dilsoz, 01.10.2020). Li hemberî van fikran, çawa ku nivîskarî cihaneka takekesî ye, nivîskar bi serê xwe ye. Ew ne bi kartêkerîya der û doran yan jî pêşnîyazan lê ew bixwe rêyên nû vedike. Ev rastî jî dike ku em gumanê ji hizra “civateka baş ya wêjeyî di nav Kurdan da çêbûye” bikin (Özmen, 01.10.2020).

3. Bi Dîtina Weşanxaneyên Kurdî Komên Xwendinê yên Kurdî

Xwendin wekî xwînerî dîyardeya pirtûkê yan jî weşanê jî di nav xwe da dihevine. Ji ber ku edebîyat wekî hunerekê tê xwendin yan jî nivîsandin bi giştî bi alîkarîya pirtûkan xwe digihîne cîhana xwînerî (Escarpit, 1992:20). Wekî her cure hilberîna di hilberîna edebî da jî mezaxtin bixwe parçeyeka pêvajoya hilberîna ye (Eagleton, 2004:111). Lê ev nayê wê wateyê ku em pirtûkê bi tenê wekî birese-reka bazirganîyê binirxînin (Escarpit, 1992:110). Ji ber ku tiştê ku pênasêya pirtûkê dike xwendin e. Wexta hewildanên xwîner û nivîskarî digihe hev ev biresera xeyalî û her wiha şênber derdikeve holê. (Ji Sartre vgz. Escarpit, 20). Lewma pirtûk wexta tê xwendin digihe wateya xwe ya esil. Ji ber vê yekê di navbera xwendinê yan jî li gor mijara xwe em bibêjin komên xwendinê û pirtûkan, her wiha weşanxaneyan jî têkilîyek heye. Di xebatên komên xwendinê da yek ji aliyên girîng weşanxane ne. Komên xwendinê yên Kurdî di bidestxistina pirtûkan da carinan rastûrast bi weşanxaneyan ra dikevin têkilîyê. Her wiha ev bazara danûstandina pirtûkan ya di navbera wan da tesîrê li ser weşanxaneyan dike. Ji ber vê yekê me bi 9 weşanxaneyên Kurdî ra derbarê têkilîya wan ligel komên xwendinê da hevpeyvîn kirin. Di bijartina weşanxaneyan da me pîvanên xwe li gor weşandina cureyên pirtûkan (edebîyata modern, folklor), weşanxaneyên ku ji zaraveyên cuda (kurmançî, zazakî) pirtûkan çap dikin, dîyar kir. Çend weşanxaneyan bersiva pirsên me nedan. Weşanxaneyên me ligel hevpeyvîn kirin ev in: Lîs, Dara/PirtukaKurdî, Na, Peywend/Lorya, Roşna, Wardoz, Sîtav.

Hemû weşanxane jî dîyar dikin ku komên xwendinê yên Kurdî li ser firotina pirtûkan bandoreka erênî dikin. Wexta ew pirtûka ku dê bê xwendin dîyar dikin li gor hejmara endamên komê di carekê da gelek pirtûkan dikirin. Ji ber ku komên xwendinê di derbarê şewirên xwe da bi rêya medyaya civakî agahdarîyê dikin, wexta nivîskar jî tevî şewirê dibe ew jî alîkarîya wan dike, nûçe û danasîna şewirê dike. Piştî şewirê jî carinan komên xwendinê vîdyoyên şewiran parve dikin. Bi vê yekê ew pirtûkê tê bihistin û zanîn, kesên ku nexwendinê wê meraq dikin, dikirin û dixwînin. Weşanxaneyên Sîtav û Roşna dibêjin ku di firotina pirtûkên wan da gelek bandoreka berbiçav ya komên xwendinê çênebûye. Bi tenê carekê komên xwendinê ji wan pirtûk kirîne. Lê hemû weşanxane dîyar dikin ku ew pirtûkan erzantir difiroşin komên xwendinê û ji aliyê aborî ve alîkarîya wan dikin.

Têkilîya weşanxaneyên Lîs, Na, Peywend/Lorya, Dara/PirtukaKurdî ligel komên xwendinê baş e. Weşanxaneya Lîsê dîyar dike ku ji bo şewiran komên xwendinê dikarin di mekanê bi navê *Wêjegeh Amed* da şewirên xwe bikin û ew diwazîn di vê yekê da alîkarîya wan bikin. Peywend/Lorya jî her

wiha dîyar dike ku komên xwendinê carinan li avahîya wan şewirên xwe dikin. Bi dîtina weşanxaneyê Na heke komên xwendinê projeyên xwe ligel wan parve bikin ew jî dixwazin piştgirîya wan bikin. Weşanxaneyên Roşna, Wardoz û Sîtav dîyar dikin ku têkilîya wan ligel koman tune ye, ji bo têkilîdanînê wan bixwe hewil nedaye. Bi dîtina *Wardozê* ji ber ku pêşîya komên xwendinê bêhtir li edebîyata modern e têkilîyeka xurt di navbera wan da tune ye.

Li welatên rojava gelek weşanxane ji bo komên xwendinê listeya pirtûkên xwendinê amade dikin. Di vê mijarê da bi tenê Pirtukakurdi/Dara diyar dike ku ew xebateka wiha dikin. Lê ev xebat ji komên xwendinê zêdetir ji bo kesên durrî edebîyata Kurdî ne û nû dest bi xwendina Kurdî kirine, tê kirin. Ew wekî listeya 100 pirtûkên herî zêde tê firotin amade dikin. Weşanxaneyên Roşna û Na vê yekê wekî fikreka baş binirxînin jî ew balê dikişînin li ser bêstûkrarbûna komên xwendinê yên Kurdî, rêjeya firota pirtûkên Kurdî û têkilîya vê yekê ligel komên xwendinê. Wardoz jî meyla komên xwendinê ya li ser edebîyata modern bi bîr tîne û vê meylidarîyê wekî astengekê li pêşîya komên xwendinê, listeya pirtûkên xwendinê dinirxîne.

Weşanxaneyên Kurdî li ser aliyên erênî û neyênî yên komên xwendinê, xetereyên li pêşîya wan jî fikir, hişyarî û pêşniyazên xwe vedibêjin. Bi dîtina *Lîsê* divê komên xwendinê xebatên xwe berdeham bikin, bi tenê li ser xeletîyên madî yên pirtûkan nesekinin, li ser nirxandina berhemên edebî hûr bibin. Weşanxaneyê Na dîyar dike ku divê komên xwendinê yên Kurdî di navbera weşanxane û nivîskarên da cudahîyê nekin, ji bilî yên popûler bi weşanxaneyên din ra jî têkilîyê deynin. Di nirxandina pirtûkan da dev ji klîşeyan berdin. Divê ew xwedî sazûmanekê bibin û bernameyeka wan hebe, pê ra bala raya giştî bikêşin li ser xwe. Wardoz jî bi heman awayî balê dikişîne ku divê komên xwendinê bişên xwe bigihînin hemû weşanxaneyan û pirtûkên curbicur, ew nekevin di bin bandora hin kes û kesikan da. Sîtav jî heman hişyarîyê dike, dibêje ku divê ew kom nebin komên hin weşanxane û nivîskarên. Pîvana wan ne li gor kes û weşanxaneyan lê divê li gor nirxandina berhemeka zanîstî bibe. Divê ew nirxandinên xwe bi tenê bi qadekê yan jî cureyeka edebî bi sînor nekin, bişên ji bilî roman û helbestan cureyên din jî bixwînin. Di babetên din da jî berhemên binirxînin. Bi dîtina *Roşnayê* divê komên xwendinê wekî dînamîkên edebîyatê û aktuelkirina zimanî li xwe binêrin. Dara/Pirtukakurdi jî rexneyê li komên xwendinê dike ku ew xebatên xwe bi awayekî profesyonel nakin, medyaya civakî baş bi kar nayînin. Divê ew xwe ji mantalîteya formalîbûnê durr bixin, xwe bigihînin gelek kesan, hewil bidin kovarekê derxin, carinan listeyên xwendinê biweşînin.

4. Encam

Komên xwendinê yên Kurdî wekî çalakîyeka xwendinê di nav dîroka edebîyata Kurdî da êdî cihê xwe girtine. Mirov dikare bibêje gelek nivîskarên nîfşê nû yên wekî Hasan Îldiz, Burhan Tek, Tahir Taninha, Erol Şaybak, Înan Eroglu hwd. pêşîyê endamên komên xwendinê bûne. Li layê di kovarên wekî *Wêje* û *Rexne*, *Zarema*, *Kund*, *Vejin*, *Laser* jî ji aliyê endamên komên xwendinê ve hatine derxistin. Berdehamkirin yan jî xelasbûyîna xebatên van koman girêdayî çend kartêkeran e. Me dît ku rewşa sîyasî ya Kurdan wekî gelek regezên din bandor li ser komên xwendinê jî kirîye. Dema qedexeyên li ser Kurdî rabûne ji nişkê ve gelek komên xwendinê hatine avakirin. Lê gava qedexe zêde bûne wan neşîyane xebatên xwe berdeham bikin. Ligel vê yekê awayê rêxistinbûyîna komên xwendinê, daxwaz û motîvasiyona xwendinê jî bandor li ser vê yekê kirîye

Yek ji hêza sereke ya van koman xwendekarên zanîngehan e, gava ew mezûn dibin kesên tèn cihê wan tiji nakin. Lewma heke ew bikarin li zanîngehan xwe di bin sîwanê komên xwendekaran da birêxistin bikin û bi awayekî fermî, bi alîkarîya ku zanîngeh li komên xwendekaran dike îstîfade bikin ev yek dê li ser xebatên wan bandoreka erênî bike. Her wiha bi vî awayî xebatên komên xwendinê yên li zanîngehan biîstîkrar berdewam bikin û bi pêş bikevin. Bêguman ev jî bi destûrdayîna rêveberîya zanîngehan pêkan e. Herçend meyildarîya komên xwendinê li ser romanê ye dîsa jî ji bo ku bikarin bi asoyeka berfirehtir rexne û nirxandinan bikin bi dîtina me divê ew ji cureyên dî yên edebî jî bixwînin, xwe bi sînardar nekin. Ew ne bi tenê bal bikêşin ser girîngîya rexneya edebî û zanîstî, hewil bidin sepandina wê li ser pirtûkan jî bikin. Lewma ji bo dagirtina valahîya qada rexneya edebî komên xwendinê wekî hêzeka sereke dikarin rola xwe bi cih binin. Ji bo vê yekê jî teqez divê encamên şewirên wan bèn tomarkirin û parvekirin. Piştî nivîskarên Kurd jî dikarin hîn bibin ka gelo komên xwendinê çawa li ser berhemên wan sekinîne. Her wiha weşanxaneyên Kurdî jî dikare bi vê yekê meyla xwînerên Kurdî hîn bibin. Di bijartina weşana pirtûkan da xalên ku komên xwendinê diyar kirine bizanin û li gor vê yekê pirtûkên xwe çap bikin.

Edebîyat bi lihevhatina sê hêmanên sereke; nivîskar, xwîner û berhemê têşeyekî digire û bi pêş dikeve. Di edebîyata Kurdî da li salên dawiyê komên xwendinê hêdî hêdî wekî hêzeka sereke ya vê sêgoşeyê cihê xwe digirin. Kurdî bi awayekî fermî zimanê perwerdehîyê nîne, Kurd bi hewldanên xwe yên takekesî xwendin û nivîsandina Kurdî hîn dibin, pê ra berhemên edebî dinivîsin. Lê dema ew berhem tèn xwendin ev pêvajoyê tewaw dibe. Lewma komên xwendinê yên Kurdî, li hember qedexeyên li ser Kurdî wekî çalakîyeka alternatîf û dijberî otorîteyê xwedî roleka girîng in. Ji ber ku ew gazinda ku “Kurd bixwe berhemên xwe naxwînin” beralî dikan.

Çavkanî

Álvarez, Carmen. Á. (2016). Book clubs: An Ethnographic Study of an Innovative Reading Practice in Spain. *Studies in Continuing Education*. Volume 38, Issue 2, 228-242.

Alver, K. (2012). “Edebiyata Giriş”, *Edebiyat Sosyolojisi İncelemeleri İçinde*, Editör: Köksal Alver, 2. Baskı. Hece Yayınları: Ankara, ss: 11-46.

Avcı, S.& Yüksel, A.& Akıncı, T.. (2010). Okuma Alışkanlığı Kazandırmada Etkili Bir Yöntem: Okuma Çemberi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. Sayı: 32, 5-24.

Burnett, Gary. (2015). Online Book Clubs: An Overview and Proposal for Implementation. (Têketin: 22.09.2020). https://www.academia.edu/28850165/Online_Book_Clubs_An_Overview_and_Proposal_for_Implementation

Clarke, R.& Nolan, M. (2014). Book Clubs and Reconciliation: A Pilot Study on Book Clubs Reading the Fictions of Reconciliation. *Australian Humanities Review*, (56), 121-40.

Daniels, H. (2002). *Literature Circles Voice and Choice in Book Clubs and Reading Groups* Second Edition, Stenhouse Publishers Portland: Maine.

Eagleton T. (2004). *Edebiyat Kuramı*, Çev. Tuncay Birkan, 2. Baskı. Ayrıntı Yayınları: İstanbul.

_____, (2012). *Edebiyat Olayı*, Çev. Başak Yüce, Sel Yayıncılık: İstanbul.

Escarpit, R. (1992). *Edebiyat Sosyolojisi*, Çev. Hüseyin Portakal, İletişim Yayınları: İstanbul.

Goldmann, L. (2005). *Roman Sosyolojisi*, Çev. Ayberk Erkay, Birleşik Yayınevi: Ankara.

Peplow, D. (2016). *Talk About Books A Study of Reading Groups*. London & New York: Bloomsbury Academic.

Procter, J.& Benwell, B. (2015). *New Directions in Book History. (Reading Across Worlds-Transnational Book Groups and the Reception of Difference)*. United Kingdom: Palgrave Macmillan.

Swann, J.& Allington, D. (2009). Reading Groups and The Language of Literary Texts: A Case Study in Social Reading. *Language and Literature*, 18: 247-265.

Hevpeyvînên Ligel Komên Xwendinê Hatine Kirin

Akboğa, H. Koma Xwendinê ya Mela Mehmûdê Bazîdî, Dîroka Hevpeyvînê: 16.10.2020

Aksu, A. Koma Xwendinê ya Mersînê, Dîroka Hevpeyvînê: 07.10.2020

Arjen, S. Koma Xwendinê ya Cizîra Botan, Dîroka Hevpeyvînê: 11.11.2020

Baran, S. Koma Xwendinê ya Weqfa Îsmâil Beşikçiyê, Dîroka Hevpeyvînê: 12.10.2020

Ceylan, M. Koma Xwendinê ya Zankoya Mûşê, Dîroka Hevpeyvînê: 28.09.2020

Hedilî, K. Simo. Koma Helbestê ya Stockholmê û Koma Nirxandina Wêjeyê, Dîroka Hevpeyvînê: 02.10.2020

Kanî, A. Koma Xwendinê ya Diyarbekirê, Dîroka Hevpeyvînê: 05.10.2020

Kiye, H. Koma xwendinê ya Mestûre Erdelanî, Dîroka Hevpeyvînê: 08.10.2020

Janzê, Ş. Koma Xwendinê ya Vejinê, Dîroka Hevpeyvînê: 07.10.2020

Metîna, R. & Endez, B. Koma Helbestê ya Amedê, Dîroka Hevpeyvînê: 15.10.2020

Rûbar, F. Koma Xwendinê Ya Batmanê (II), Dîroka Hevpeyvînê: 03.10.2020

Serhedî, S. Koma Xwendinê Ya Wanê, Dîroka Hevpeyvînê: 02.11.2020

Seyarî, A. Koma Xwendinê ya Berken Bereh, Dîroka Hevpeyvînê: 03.10.2020

Şahîn, F. Klûba Wêje û Xwendinê ya Dîlokê, Dîroka Hevpeyvînê: 11.10.2020

Şaşmaz, S. Koma Xwendinê ya Amedê, Dîroka Hevpeyvînê 01.10.2020

Şev, S. Koma Xwendinê ya Eğitim-Senê, Dîroka Hevpeyvînê: 02.10.2020

Şêxo, E. Koma Sormeyê ya Xwendinê, Dîroka Hevpeyvînê: 02.10.2020

Tek, B. Koma Xwendinê a Qoserê, Dîroka Hevpeyvînê: 20.10.2020

Tirpan, W. Koma Xwendinê ya Batmanê (I), Dîroka Hevpeyvînê: 22.10.2020

Toprak, O. Koma Xwendinê ya Celadet Alî Bedirxan, Dîroka Hevpeyvînê: 28.09.2020

Xerzî, B. Koma Xwendinê ya Ferzad Kemanger, Dîroka Hevpeyvînê: 09.11.2020

Yildiz, D. Aydin. Koma Xwendinê ya Çewlîgê, Dîroka Hevpeyvînê: 27.10.2020

Zêdo, Ç. Şêwira Xwendina Edebiyata Kurdî (Şêwira Xwendinê), Dîroka Hevpeyvînê: 01.10.2020

Hevpeyvînên Ligel Nivîskaran Hatine Kirin

Amîda, Î. Dîroka Hevpeyvînê: 14.10.2020

- Bereh, B. Dîroka Hevpeyvînê: 16.10.2020
Dilsoz, O. Dîroka Hevpeyvînê: 01.10.2020
Özmen, Ş. Dîroka Hevpeyvînê: 01.10.2020
Roj, C. Dîroka Hevpeyvînê: 01.10.2020
Şaybak, E. Dîroka Hevpeyvînê: 24.10.2020
Zeraq, D. Dîroka Hevpeyvînê: 01.10.2020
Hevpeyvînên Ligel Weşanxaneyan Hatine Kirin
Barî, B. Weşanxaneya Na, Dîroka Hevpeyvînê: 01.10.2020
Bateyî, Q. Weşanxaneya Sîtav, Dîroka Hevpeyvînê: 29.10.2020
Berşev, B. Weşanxaneya Dara/PirtukaKurdî, Dîroka Hevpeyvînê: 13.10.2020
Biliz, M. Weşanxaneya Wardoz, Dîroka Hevpeyvînê: 21.10.2020
Lezgîn, R. Weşanxaneya Roşna, Dîroka Hevpeyvînê: 01.10.2020
Mîrza, Î. Weşanxaneya Peywend/Lorya, Dîroka Hevpeyvînê: 12.10.2020
Semed, X. Weşanxaneya Lîs, Dîroka Hevpeyvînê: 01.11.2020